

Покръвта на неговото
НА

КЪРАТ

© Захари Златев, автор, 2014 г.
© Велико Пенчев, художник, 2014 г.
© Книгоиздателска къща „Труд“, 2014 г.

ISBN 978-954-398-386-5

Покръстването
на

КЪРАТ

Захарн Златев

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА **trud**, 2014

ПРЕДГОВОР

Много и интересни събития, в които важна роля играе Кубрат, са упоменати, макар и накратко, в няколко много известни средновековни хроники. Изтъкнати историци от цял свят цитират често тези хроники. Но във всички летописи се прави именно това: разказва се, само се разказва, за този славен и високообразован владетел на българите. Съобщават се, винаги доста несвързано, следните дванадесет факта:

1. Пристигнал е, вероятно през 619 година, в столицата на Римската империя, придружен от чичо си Органа. Бил е много млад по това време. Но въпреки това вече е притежавал титлата кана-субиги и официално е бил владетел на своята страна, което със сигурност говори за това, че неговият баща е умрял, когато той е бил все още почти дете.

2. Приел е християнството заедно с много първенци на своя род Дуло и негов кръстник е бил не кой да е, а самият брат на императора.

3. Живял е много години в Константинопол в двореца на императора.

4. Учил е в знаменитата висша школа на римската столица и е станал един от най-образованите хора на своята епоха.

5. Получил е много престижната по това време титла Патриций на Империята.

6. Тогавашният император Хераклиус го е считал до края на живота си за свой приятел.

7. Сключил е дълъг и траен съюз с империята.

8. След смъртта на Хераклиус е защитавал интересите на неговата съпруга Мартина, която фактически е била също и племенница на покойния император.

9. Отхвърлил е върховенството на аварския и тюркския хаган и е възстановил пълната независимост на своята страна. Съобщава се също и за голяма негова победа над аварите.

10. Преместил е столицата на страната си във Фанагория, близо до римските владения в Кримския полуостров.

11. Бил е владетел на държава, която с уважение се е наричала от съвременниците му „Великата Стара България“.

12. Накрая да не забравяме и знаменития „Списък на българските владетели“, където се твърди, че е държал (властта в страната си) цели шестдесет години, което без съмнение е знак за едно много успешно и славно управление.

Да, сведения за тези факти могат да се намерят в много средновековни ръкописи от тази епоха (като курioз тук би трябвало да се отбележи и това, че някои от тях са разказани даже и в една етиопска хроника* от ранното Средновековие). Броят на тези сведения съвсем не е малък. Всъщност за много малко владетели на европейски държави, които са живели през този период, се знаят повече факти. Истината е, че повечето от съвременните европейски държави въобще не са съществували през 619 година, когато се развиват главните събития, които са разказани в тази книга. Тогава те все още не са били създадени. Но, за съжаление, истина е също и това, че никое от тези сведения не представлява някаква изключително голяма ценност, когато се разглежда независимо от останалите. За да се разбере напълно величието на Кубрат и за да се оцени по достойнство неговото голямо дело, е абсолютно необходимо наличните сведения да се свържат в едно неразривно цяло и да им се даде едно правилно обяснение.

Голямата беда е, че всеки, който реши да търси тяхното съвсем точно обяснение и който се опита логически да ги свърже, ще се натъкне на почти непреодолими трудности. Оказва се, че това е наистина една много сложна и неимоверно тежка задача. Именно поради тази причинна делото на този владетел беше дълго време съвсем незаслужено подценявано в българската история и в гимназиалните учебници много малко се пишеше за управляваната от него (но съществувала и дълго време преди това) „Велика Стара България“. По-точно е да се каже, че почти нищо не се споменаваше там за уважаваната от средновековните летописци държава, чийто владетел през седми век бил Кубрат (големият им респект проличава съвсем ясно от самото име, което те са използвали, когато са пишели за тази държава). Напротив, упорито се натрапваше теорията, че българската държава е била създадена по-късно от неговия син Аспарух.

Един опит да се дадат някакви обяснения на изброените по-горе факти е направен в тази книга. След прочитането ѝ на всички читатели ще стане съвършено ясно, че през този конкретен период, през пър-

* Етиопска хроника, съобщение за Кубрат: *За такова съобщение в хроника, написана на етиопски език, се упоменава например на стр. 49 в книгата на проф. Божидар Димитров „Българите – първите европейци“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2002.*

вата половина на VII век, е било съвършено необходимо, поради специфичната обстановка, възникнала тогава в региона, да се установят тесни контакти между България и Римската империя и двете държави са били просто принудени да си сътрудничат, защото са имали общи врагове и защото са били длъжни да търсят успешни решения на огромни и много трудни проблеми. Този извод е много важен, защото така и само така могат да се свържат логически и да се обяснят задоволително дванадесетте факта.

Осмият от изброените по-горе дванадесет факта повдига един много интересен и важен въпрос. Защо Кубрат е поддържал упорито Мартина, съпругата на покойния Хераклиус, която е била обвинена в убийството на първородния син на императора (от първата му жена) и е била мразена от всички? Тази съвършено ненужна и необоснована подкрепа е била не само крайно недипломатична, но освен това много рискована и опасна за България, защото би могла да доведе да загубата на един верен (през тази конкретна епоха) съюзник и до сериозни последствия в тежката борба срещу авари и тюрки. В романа се дава един възможен отговор и на този въпрос.

Както във всеки роман, детайлите в повествованието са, разбира се, плод на авторската фантазия, но зад тях съвършено ясно и съвсем недвусмислено са очертани както истинските исторически събития през тази много напрегната и изключително критична и за двете страни епоха, така и закономерностите в развитието на отношенията между тези две държави по време на един много тежък за тях период. Тези закономерности в отношенията са били изцяло предопределени именно от огромните опасности, надвиснали както над Римската империя, така и над България през тези съдбоносни години.

СПИСЪК НА ГЛАВНИТЕ ГЕРОИ

Кубрат	Владетелят, кана-субиги, на Велика Стара България. Живее много години в Константинопол, където е покръстен и става един от най-образованите хора на своето време. Получава почетната римска титла Патриций на Империята. Под неговото управление страната укрепва и започва с уважение да се нарича „Старата Велика България“ от много летописци от тази епоха.
Органа	Чичо на Кубрат, велик боила, отговаря в държавния съвет за отношенията между България и съседните държави. Верен съветник на Кубрат.
Хераклиус	Император на Римската империя. В римски хроники от това време се твърди, че той и Кубрат са били големи приятели до края на управлението му. По време на събитията, описани в тази книга, е бил принуден да води тежки войни срещу авари, славяни и перси. Има нужда от съюзници.
Теодор	Брат на Хераклиус и негов пръв помощник.
Константин	Син на Хераклиус и негов наследник.
Мартина	Племенница на императора, дъщеря на неговата сестра.
София	Племенница на императора, по-голямата сестра на Мартина. Способна е светкавично бързо да анализира проблеми, които са много трудни и заплетени.
Анастасиос	Съпруг на София, висш офицер в императорската флота.
Гостун	Служил е като наместник. Формално Гостун е носил тази титла в продължение на около две години, но всъщност е продължил фактически и след това да ръководи страната и да управлява от името на пребиваващия в Константинопол Кубрат.
Прокопиус	Епарх (управител) на Константинопол, властта му в столицата е почти равна на тази на императора.
Теодосиус	Римски благородник, сътрудник на Прокопиус.
Спирос	Стратег на Анатоликон, една от темите, административните области, които са били основани по това време от Хераклиус в Азия Минор (Мала Азия).
Сергиус	Патриарх на Константинопол по време на събитията, описани в тази книга.

първа част

ИЗГНАНИЦИТЕ ОТ РОДА ДУЛО

1. Обсвѣждане след едно голямо поражение

Бяха изминали около два часа след настъпването на вечерта. Въпреки падналата тъмнина в лагера на българите беше необичайно тихо. Лагерните огньове бяха вече запалени на няколко места, но нямаше много насядали около тях хора. Липсваха обикновените шумни разговори, дружеските шеги и веселите закачки между войниците. Веднага можеше да се забележи, че атмосферата е много потисната и печална. Войници и офицери се разхождаха замислено, мълчаливо и нервно. Избягваха да бъдат заедно, предпочитаха да бъдат сами. Движеха се в различни посоки, някак си хаотично и без някаква определена цел, между палатките и огньовете. В погледите на всички съвършено ясно можеха да се прочетат голяма мъка и пълно отчаяние.

Само в покрайнините на големия временен лагер и на малко разстояние извън него беше установен някакъв по-строг порядък и имаше като че ли по-голямо оживление. Но даже и там нямаше никакви разговори и шеги. Старателно, макар и без особено голямо въодушевление, много хора от спомагателните отряди усилено се трудеха. Те издигаха насип около лагера и копаеха ров пред него.

На около стотина метра от работниците неуморно сновяха многобройни тежко въоръжени стражи.

Повече от двадесет измежду най-знатните боили* се събираха, бавно, един по един, и с натъжени лица, в голямата палатка на един от членовете на държавния съвет, на единствения от тях, който беше останал жив след днешното много тежко поражение от превъзхождащите ги многократно по численост противници.

Необходимо беше да се намерят никакви донякъде приемливи решения за излизане от ужасната ситуация, в която държавата беше попаднала след този толкова тежък и съвсем незаслужен разгром.

* **Боили:** *Благородниците в древната и средновековната българска държава са се наричали боили. Най-знатните от тях са били Великите боили. Великите боили заедно с кавкана и ичиргу-боила са образували Съвета на владетеля, на кана-субиги. Този Съвет е действал като един вид правителство. Според някои историци, броят на великите боили е бил шест.*

Всички в палатката, освен нейният притежател, изглеждаха много обезпокоени и доста объркани. Това не се дължеше единствено на горчивината от претърпяното тежко поражение през днешния толкова нещастен ден.

Не! Освен горчивината от ужасния разгром имаше и нещо друго, което ги хвърляше в смущение. Събралите се в палатката не можеха съвсем точно да разбират защо бяха призовани да дойдат тук. Ситуацията наистина беше съвсем необичайна за тях. Това, което се случваше тази вечер, не се беше случвало никога досега. Поне никой от тях не помнеше никакъв подобен случай.

Процедурата, която се следваше след края на днешното сражение, далеч не беше в унисон с древните традиции, които бяха твърдо установени преди много години, преди стотици години, и винаги стриктно се спазваха. Редно беше след днешната битка да се съвещават само девет души: кана-субиги*, кавканът**, ичиргу-боила*** и шестте велики боили. Останалите бяха длъжни да приемат и да изпълняват безпрекословно всички техни решения.

Но ситуацията, която възникна през тази толкова злокобна вечер, беше наистина съвсем необичайна. Никой не помнеше някога в миналото да е възниквала толкова необичайна ситуация. Владетелят на страната, кана-субиги, не можеше да вземе участие в това съвещание, защото беше смъртно ранен и вероятно щеше да умре много скоро, само след един ден или най-много след два дни. Кавканът, ичиргу-боила и четирима от великите боили бяха загубили живота си в неравната битка срещу съюзените армии на авари**** и тюрки*****. Петият

* **Кана-субиги:** *Титлата на владетеля на България преди християнството да бъде въведено като официална държавна религия (което станало през периода от 863 до 865 година). Няколко български владетели твърдят, че тази титла им е дадена от Бога. Поради този факт някои историци правят извода, че старата религия на българите е била монотеистична.*

** **Кавкан:** *До приемането на християнството през IX век, а също и известно време след това, титлата кавкан е била една от най-високите както в древната, така и в средновековната българска държава. Само титлата на владетеля, на кана-субиги, е била по-висока от тази на кавкана.*

*** **Ичиргу-боила:** *Една от най-високите благороднически титли (вероятно третата по значение след тези на кана-субиги и кавкана) както в Древна България, така и в Средновековна България (до приемането на християнството).*

**** **Авари:** *Воинствен народ, който е създал силна държава в Панония (област, обхващаща главна днешна Унгария) в края на шестото столетие. Държавата на аварите е била унищожена от българи и франки през деветото столетие.*

***** **Тюрки:** *Тюрките са създали огромна държава в северната част на Азия и източната част на Европа през шестото столетие. През седмото столетие мощта на тюркската държава започва бързо да запада.*

велик боила беше изчезнал безследно, вероятно беше или също убит, или попаднал в плен у победителите. Единствено шестият велик боила, Органа, братът на кана-субиги, присъстваше на тази важна среща и именно той ги беше призовал да дойдат и щеше да ръководи предстоящото обсъждане на последиците от поражението.

Необходимо беше да решат два много важни проблема. Трябваше да направят това бързо, много бързо, още тази вечер, и да вземат колкото е възможно по-добро решение. Налагаше се незабавно, започвайки още на следващия ден, да се проведат трудни преговори с победителите и първият проблем беше да изберат способни хора, които да се заемат с тази изключително отговорна задача и да я решат успешно. Вторият проблем беше да подготвят подходяща стратегия, която избраните да водят преговорите трябваше да отстояват твърдо и решително, но също и много гъвкаво, по време на опитите да се сключи едно приемливо примирие.

Накрая всички, които бяха поканени да дойдат, се бяха събрали в палатката. Те седяха с наведени глави и с безрадостни изражения на лицата си. Всеки от тях чувстваше, че поне една част от вината за днешното голямо поражение е негова, но истината беше, че те се бяха сражавали много храбро и бяха по-леко или по-тежко ранени.

Всички очакваха Органа да направи първите предложения, но великият боила продължаваше да седи съвсем неподвижно и с ниско наведена глава. Събралите се в палатката боили бяха започнали вече да обмислят по какъв начин щеше да бъде най-удачно да му напомнят, че всички вече са пристигнали и че е крайно време да започнат обсъждането на ситуацията на държавата след претърпяното поражение.

Но преди да успеят да направят каквото и да е предложение, великият боила бавно повдигна глава. Той не предложи за обсъждане, както всички очакваха, някакъв конкретен план за действие по време на предстоящата изключително важна среща с предводителите на противниците. Тази среща щеше може би да се проведе още на следващия ден и трябваше да се подготви много старателно още през тази нощ. Но вместо сам да даде някакви разяснения или да помоли присъстващите да му дадат някакви съвети, великият боила се обърна към един от събралите се благородници и с доста рязък и властен тон, който беше малко необичаен за него, го попита:

– Корсис, поставил ли си достатъчно стражи около лагера? Казах ти още когато пристигнахме на това място, че в никакъв случай не трябва да разрешим на аварите и на тюрките да ни изненадат, поотделно или заедно, с някакво внезапно нощно нападение. Обясних ти защо едно такова нападение е доста вероятно. След днешната си голяма победа

нашите противници може би ще решат, че с една такава нощна атака, за която се надяват да бъде съвсем неочаквана от нас, ще им се удаде да ни съкрушат напълно.

Един възниськ боила веднага и много пъргаво се изправи на крака и със съвършено спокоен глас съобщи:

– Нямаме никакви причини за безпокойство, Ваше Височество. Аз изпълних много точно всички заповеди, които ми дадохте преди един час. Многобройни наши стражи патрулират навсякъде около лагера и на никого, абсолютно на никого, няма да се удаде да ни изненада през тази нощ. Аз лично проверих много внимателно как се охранява лагерът, преди да дойда на тази среща. Уверявам Ви, че всичко е наред.

– Това е отлично! Днешното поражение беше много тежко, но както вече казах, една изненадваща нощна атака наистина ще бъде съвсем катастрофална за нас. Ние и без такава атака нямаме много големи шансове, обаче съвсем ясно е, че няма да ни остане абсолютно никаква надежда за спасение, ако враговете ни успеят под прикритието на нощта да се промъкнат незабелязано до лагера и още веднъж да ни нападнат, докато нашите войници си отдъхват след поражението, което ни беше нанесено днес. Но разбирам, че ти си се погрижил много добре, за да направиш едно такова действие на враговете ни съвсем невъзможно. Това е прекрасно! Благодаря ти много, Корсис!

Преди да седне отново на мястото си, Корсис не успя, въпреки големите усилия, които положи, и въпреки крайно сериозната и напрегната ситуация, да съдържи доволната си усмивка, след като чу голямата похвала, направена от брата на кана-субиги. На всеки беше добре известно, че Органа много рядко хвалеше постъпките на подчинените си. Но известно беше също, че ако похвалеше някого, тогава великият боила действително беше много доволен и похваленият от него се беше справил отлично с даденото му поръчение.

Органа кимна на Корсис, за да изрази още веднъж факта, че одобрява напълно неговите действия, и за да му покаже още по-убедително, че е много доволен от това.

След като установи, че всичко е наред с нощната охрана, великият боила се обърна към един друг от присъстващите:

– Винех, на теб ти беше наредено да се погрижиш за укрепяването на лагера. Съвършено ясно ми е, че това не може да се постигне за толкова кратко време, но все пак искам да ни кажеш как върви работата?

Строен мъж, който беше на не повече от петдесет години, се изправи, леко се изкашля и започна уверено да докладва:

– Работата по укрепяването на нашия лагер върви много добре, Ваше Височество. Както ми заповядахте, поставих само хора от спо-

магателните отряди да издигат насип и да копаят ров около лагера. Не използвам никакви войници, защото може да се наложи те да се сражават по-късно през нощта. Освен това всички войници са крайно изтощени след днешното тежко сражение и имат голяма нужда от почивка. Те положиха големи и не съвсем безрезултатни усилия в днешната битка. Благодарение на това успяхме все пак да се оттеглим без голяма паника и да предотвратим по този начин един пълен разгром. Но няма никакъв смисъл да говорим повече за това. Важното е, че уморените войници ще имат възможност да отдъхнат, докато спомагателните отряди се трудят за осигуряване на нашата безопасност. Те вече свършиха доста добра работа. Вярно е, че не сме напълно готови с укрепването на лагера. Насипът е все още много нисък и ровът пред него не е достатъчно дълбок, но даже и сега ще можем доста успешно да се защитаваме, ако това се наложи. Освен това, уверявам ви, че работата продължава с неотслабващо темпо.

– Много добре, Винех, много добре! Твоите хора трябва да продължат много усърдно работата. Необходимо е, ако това се наложи, да подобряват укрепленията на лагера през цялата нощ. Утре те ще имат достатъчно време за почивка. Сега предлагам незабавно да отидеш при тях и да контролираш постоянно, през цялата нощ, това, което се върши. Искам утре рано сутринта да намеря един много надеждно и добре укрепен лагер.

Винех обеща, че даденото му поръчение ще бъде извършено, отдаде отривисто чест и напусна с бързи крачки палатката.

Органа и този път не започна обсъждането на предстоящите преговори. Сега той се обърна с въпрос към трети боила:

– Вананд, наредих ти да обиколиш всички полкове и да установиш какви точно са нашите загуби. Успя ли да направиш това?

Млад, висок и много снажен боила се изправи бавно и с достойнство от мястото, където седеше. След това започна енергично да докладва:

– Уверявам Ви, че направих всичко, което беше възможно да се направи в настоящата много трудна ситуация, Ваше Височество. Но дължен съм веднага да добавя, че съществуват доста големи проблеми. За съжаление съвсем не знам какво е положението с нашите славянски съюзници, с антите и със славините*. Все още никой от тях не е дошъл в лагера. Но предполагам, че повечето от славяните са се изпокрили в околните гори и че утре или най-късно вдругиден те ще се присъединят отново към нас. Много се надявам, че това мое предположение е правилно. Сигурен съм, че това е така! Но може би най-правилно ще бъде,

* Анти и славини: Славянски племена, с които българите много често, но не винаги, са имали много добри отношения.

ако през тази вечер обсъждаме само щетите, които нашите собствени полкове претърпяха. Ние разполагахме с тридесет и пет български полка преди започването на днешното сражение. Успях да констатирам вече, че загубите ни са много тежки. В момента липсват около петнадесет хиляди войници от българските полкове. Повечето от липсващите войници сигурно са убити или пленени, обаче аз съм напълно уверен, че най-малко две или три хиляди души са се укрили някъде наоколо и ще се завърнат в нашия лагер през следващите няколко дни. Може би техният брой е даже и още по-голям. Все пак, ясно е, че в момента не можем да разчитаме нито на тях, нито на отсъстващите анти и славини. Това означава, че разполагаме с малко повече от двадесет хиляди войници, които са в състояние да се сражават, ако това се наложи, дори и през тази нощ. Но има един много сериозен проблем. Налага се да извършим много бързо някаква реорганизация на армията. Повечето от полковете, фактически почти всички, са твърде оредели и това не е хубаво, защото фактът, че съставът на полковете е непълен, понижава много бойния дух на техния състав. Затова е абсолютно необходимо веднага, още през тази нощ, да направим преустройство и да формираме по-малко полкове, но съставът на новите полкове да бъде пълен. Ако направим това, ще разполагаме с двадесет напълно комплектувани и боеспособни полка. Освен това трябва да добавя, че повечето багаини* или са паднали убити в днешното сражение, или са пленени от враговете ни. Войниците имат нужда от командири. Ще трябва, където това е необходимо, незабавно да се назначат нови багаини. Това също трябва да се направи още през тази нощ.

– И ти си свършил отлично това, което ти беше наредено да направиш, Вананд. Предложенията ти са също много добри. Слушай сега внимателно! Ти ще заемеш временно, докато бъде избран нов кана-субиги, длъжността на кавкан. Назначението ти е само временно, защото само кана-субиги има право да предложи избирането на един нов кавкан. Твоята първа задача на новата ти длъжност ще бъде да реорганизиращ полковете и да назначиш нови багаини на мястото на убитите. Трябва да направиш това още през тази нощ. Ще работиш непрекъснато, чак до сутринта, ако това се налага.

Вананд също беше много доволен, когато сядаше на мястото си. Новото назначение, което беше едно много съществено повишение на

* Багаини: Багаините са били военни лидери, висши офицери, в армията на Древна и Средновековна България. В тази книга се предполага, както и в останалите книги от поредицата „Сказания за владетелите от династията Дуло“, че багаините са командири на полкове и че всеки полк се състои от хиляда войници. Това предположение не е основано на конкретни исторически факти.

неговия ранг, беше една много приятна изненада за него. Освен това той се надяваше, че назначението щеше да се обяви за постоянно от новия кана-субиги.

Органа се усмихна приятелски на Вананд, помисли малко и след това замислено, но също и с някакво задоволство, констатира:

– Хм, хм! Положението ни всъщност не е чак толкова лошо, колкото предполагах само преди няколко минути. С двадесет напълно комплектувани полка могат да се направят много полезни неща.

След като направи този не съвсем песимистичен извод, Органа отново наведе глава и пак се замисли дълбоко. Всички очакваха, че сега вече той ще започне да обсъжда с тях предстоящите трудни преговори и стратегията, която българските представители трябваше да следват, докато преговарят. Но Великият боила ги изненада още веднъж и този път даже много повече, отколкото преди малко. Той зададе един съвсем неочакван въпрос, който моментално шокира всички присъстващи:

– Корсис ни каза, че неговите стражи няма да разрешат на враговете ни да ни изненадат през тази нощ. Винех ни увери, че укрепяването на лагера върви много добре. Вананд ни съобщи, че нашите загуби не са прекалено големи и че фактически те са значително по-малки от очакваните. След като получихме тази полезна информация от тримата уважавани от всички ни боили за нашата настояща ситуация, редно е да се запитаме: няма ли да бъде възможно ние самите, още през тази нощ, да проведем изненадващи нападения в лагерите на нашите противници?

Това беше едно невероятно дръзко предложение. Преди около два часа само настъпващата нощ и падащата тъмнина бяха спасили армията на българите и на техните славянски съюзници от пълен и окончателен разгром. И сега единственият останал жив Велик боила, братът на тежко ранения в битката и вече умиращ владетел, предлагаше, невъзмутимо и без ни най-малко да се колебае, провеждането на нощни нападения срещу победителите! Всички мислеха, всъщност те бяха напълно уверени в това, че такива нападения неминуемо ще завършат съвсем трагично за изтощените и разколебани български полкове.

Един от боилите, най-смелият и най-уважаваният от тях, направи почти веднага знак с ръка, че желае да каже нещо. Органа беше много доволен, защото в този момент той желаше тъкмо това. Смяташе, че беше необходимо да се започне някаква дискусия. Затова веднага насърчи човека, който явно възнамеряваше да възразява срещу неговото предложение, да им каже какво смята, че би трябвало да се направи:

– Чудесно, Авит, чудесно! Разбирам много добре, че не си съгласен с мен, но нека да чуем какво ти самият желаш да предложиш.

– О! Аз не предлагам нищо! Признавам даже и това, че съвсем не знам какво бих могъл да предложа. Искам само да ви кажа, Ваше Височество, че едно поражение при извършването на нощните нападения, които вие предлагате, ще бъде гибелно за нас. Нашите противници ни превъзходат многократно по численост и, което е още по-важно, бойният им дух е на много високо ниво след победата, която удържаха. Няма да имаме никакви шансове, абсолютно никакви шансове, да спечелим победа. Затова не може да съществува каквото и да е съмнение, че тези нападения ще завършат с тежки поражения на полковете ни и последиците ще бъдат фатални за нас. Поради тази причина предлагам да изоставим тази идея.

– Е, добре! Разбирам те прекрасно. Страхуваш се, че няма да успеем да спечелим победа през нощта. Това е оправдано, напълно е оправдано! Но какво всъщност предлагаш да направим вместо това през тази вечер?

– Предлагам да започнем веднага обсъждането на нашата стратегия по време на предстоящите преговори.

– Съгласни ли са всички останали с предложението на Авит?

Никой от останалите боили не пожела да каже нещо, но повечето от тях кимаха енергично с глави, за да изразят своето съгласие със съвета на Авит да не се предприемат никакви нощни нападения.

Органа отново се замисли. Като единствен Велик боила на това съобщение и като брат на кана-субиги той можеше да наложи мнението си на събралите се през тази вечер в палатката му боили. Формално имаше пълно право да им заповяда да изпълняват безпрекословно всички негови нареждания и те щяха да се подчинят. Но опитният Велик боила чувстваше инстинктивно, че в никакъв случай не биваше да постъпва по този начин. Напротив, свършено необходимо беше да намери някакви силни аргументи, с които да убеди всички присъстващи или поне повечето от тях, че нощните нападения имаха все пак някакъв шанс за успех и че решението за провеждане на такива нападения щеше да бъде много добро решение. Всъщност истината беше, че Органа лично вярваше, че това щеше да бъде единственото правилно решение в настоящата безнадеждна ситуация.

Но наистина не трябваше да ги принуждава да приемат неговото предложение. Необходимо беше обезателно да използва някакви много силни и убедителни аргументи, за да може да ги убеди да се съгласят с правилността на нощните нападения. Но намирането на добри основания не представляваше никакъв проблем за единствения останал жив велик боила. Той знаеше отлично какви аргументи беше необходимо да използва. Затова без голямо забавяне и без никакво колебание започна да излага своите доводи:

– Разбирам, че повечето от вас, ако не и всички, са напълно съгласни с Авит. Но той предполага, че аз си поставям за цел да извоювам победи в нападенията, които предлагам. Всъщност моята цел съвсем не е такава. Тя е всъщност далеч по-скромна. Затова нека да ви обясня по-подробно какво точно предлагам. Надявам се, че когато направя това, ще се убедите най-малкото в това, че моята идея не е съвсем лоша. Но преди да ви запозная детайлно с моите аргументи, ще започна с една доста печална за нас констатация. Истината е, и всички вие разбирате отлично това, че ние нямаме почти никакъв шанс за някакъв голям успех на предстоящите преговори. Това е един много печален извод, но за съжаление той е съвсем безспорен. Предполагам, че няма никакъв смисъл да ви убеждавам в това.

Отново повечето от боилите започнаха да кимат утвърдително. Те знаеха много добре, че тяхната ситуация е отчайващо трудна и почти напълно безизходна. Техният проблем се състоеше в това, че все още никак не можеха да повярват, че ще могат да я подобрят, провеждайки отчаяни и, според тях, свършено безсмислени, а също много опасни нощни нападения.

Отново Авит пожела да изрази общото мнение на останалите боили и незабавно получи разрешение да направи това:

– Вярно е, че нашите шансове са лоши. Нужно е да призная също, че те са не само лоши, а извънредно лоши! Те са действително отчайващо лоши! Бедата е, че шансовете ни само ще се влошат прекалено много при едно ново поражение. И няма никакво съмнение, че поражението е неизбежно!

Органа направи един опит, не съвсем успешен, да се усмихне и след това продължи с ледено спокоен глас да убеждава присъстващите:

– Поражението ни при евентуални нощни нападения ще бъде истина неизбежно, но единствено ако решим да започнем редовни и дълги сражения с многократно по-силните от нас противници и ако продължим да се сражаваме дотогава, докато постигнем победи срещу тях. Точно това предполага Авит, че е нужно да направим. Но опитът да се извоюва победа през тази нощ ще бъде действително, както вече ни каза и той, едно напълно погрешно решение. Затова такъв опит в никакъв случай не бива да се прави. Напротив, трябва обезателно да предотвратим започването на дълги сражения през нощта.

Органа погледна внимателно слушащите го, но все още нищо неразбиращи боили, кимна и продължи да обяснява какво точно беше необходимо да се направи:

– Не! Целта на нашите нападения в лагерите на аварите и тюрките ще бъде не да спечелим победи, а само да покажем на нашите врагове,

че те не са ни сломили напълно, че ние все още имаме сили и желание да се борим срещу тях, че никой от враговете ни не бива да очаква да се предадем! Затова нападащите ще вдигнат колкото е възможно по-голям шум, ще нанесат някакви малки, бих казал даже незначителни, щети и ще се оттеглят, преди враговете ни окончателно да се разбудят от сън и да се организират за ответно нападение. Разбирате ли, нашите полкове ще се оттеглят в лагера, който по това време ще бъде вече още по-надеждно укрепен, без да чакат те самите да бъдат контраатакувани. Повтарям, нашата цел не е да спечелим победи! Трябва да нападнем бързо, да причиним някакви щети, макар и много малки щети, и още по-бързо да изчезнем в нощта. По този начин няма да бъдем заплашени от никакво поражение. В замяна на това ще покажем на аварите и на тюрките, че те все още далеч не са сломили нашия боен дух. Съгласете се, че ако бъдат проведени по този начин, нашите нощни нападения сигурно ще бъдат успешни и освен това ще повдигнат много и бойния дух на нашите войници. Последното е изключително важно. Бих казал даже, че повдигането на духа на нашите войници е най-важното в случая и че е освен това и съвършено необходимо след днешното ни поражение.

Отново боилите закимаха и беше ясно, че този път те одобряваха безрезервно предложението на предводителя си. Даже и Авит кимаше много енергично и одобрително.

Органа ги гледаше усмихнат и доволен. Радваше се, че беше успял сравнително лесно да ги убеди. Никак не беше необходимо да продължи да ги придумва да приемат предложението му. Разбираше вече много добре, че то беше вече прието от всички без изключение, даже и от самия Авит! Оставаше да решат практическите проблеми, които бяха свързани с нападенията. Сега великият боила смени благия и любезен тон, който използваше през цялото време до този момент, и започна много рязко и отчетливо да дава точни и ясни заповеди.

– Нападенията ще се извършат точно в четири часа след полунощ, когато всички в лагерите на противниците ни ще са все още дълбоко заспали. Авит ще вземе три полка и ще нападне стана на аварите. Сабин също с три полка и точно по същото време ще нападне лагера на тюрките. Важно е тези атаки да се съгласуват перфектно. Нападенията трябва обезателно да се проведат по едно и също време. Това е абсолютно необходимо! Ако единият от вас извърши нападението преди другия, тогава шумът в нападнатия вражески лагер ще разбуди противниците в другия лагер и те ще се приготвят да отблъснат едно евентуално нападение и срещу техния стан. Предполагам, че разбирате много добре защо закъснението ще има гибелни последици за

този от вас, който се забави с атаката си. Затова повтарям, нападенията трябва обезателно да се извършат едновременно! По този начин и само по този начин ще бъде възможно да се постигне толкова необходимият за нас успех.

Органа направи пауза, за да се убеди, че Авит и Савин са го разбрали добре. По изражението на лицата им разбра, че всичко е наред. Затова спокойно продължи с наставленията си към двамата командири:

– Необходимо е също да не забравяте, че оттеглянето ви навреме в укрепения ни лагер е изключително важно. Всъщност това е най-важната част на вашата мисия. Възможно е сред враговете ни да възникне голямо объркване и даже паника при едно такова съвършено неочаквано нападение от страна на враг, когото те вече са смятали за напълно сломен. В никакъв случай не трябва да се поддавате на изкушението да нанесете колкото е възможно повече и по-големи щети на противниците си. Паниката в никакъв случай няма да продължи много дълго. Враговете, които са много повече от вашите малки отряди, бързо ще се опомнят и това ще има гибелни последици. Затова помнете през цялото време, че вашата задача не е да нанесете големи загуби на аварите и тюрките, а единствено да им покажете, че все още можем и желаем да продължаваме борбата срещу тях и че ще я продължим дотогава, докато това е необходимо. Ясно ли е какво трябва да направите?

Авит и Сабин скочиха от местата си и почти едновременно заявиха, че задачата им е съвършено ясна, че те двамата ще се постараят да я изпълнят съвсем точно и че са безкрайно много благодарни за това, че са удостоени с тази толкова висока чест.

– Е, радвам се, че сте съгласни да извършите тези нападения! Не се съмнявам, че ще направите най-доброто, на което сте способни, и че ще успеете – каза им Органа, който се беше усмихнал много доволно, когато забеляза с какво въодушевление двамата се съгласиха да проведат нощните нападения. След това продължи да им дава нареждания. – Сега ще отидете при войниците заедно с Вананд. Те вече сигурно са приключили с вечерята. Вананд ще комплектува колкото е възможно по-бързо шест полка, по три за всеки от вас. След това той ще продължи комплектуването на останалите четиринадесет полка, но това вече няма да бъде интересно за вас. Вие ще вземете поверените ви полкове и ще им дадете почивка до три часа след полунощ. Дотогава никой от войниците не трябва да знае нищо за задачите, които ще трябва да изпълняват. Аварите и тюрките може би имат информатори сред нашите полкове. Затова и след като ги разбудите, няма да им кажете какво точно ще правят. Ще им съобщите само, че тръгвате на поход. Чак

когато пристигнете съвсем близо до лагерите на аварите и тюрките, ще им дадете инструкции за нападенията, които трябва да се проведат.

Вананд, Авит и Сабин още веднъж отдадоха чест и тръгнаха да изпълняват задачите, които им бяха поставени. След това Органа изпрати и Корсис да контролира стражите около лагера и му нареди да прави това много пъти през нощта.

– Повтарям още веднъж: в никакъв случай не бива да разрешим на нашите врагове да ни нападнат изненадващо, възползвайки се от тъмнината! Корсис, твоята задача през тази нощ е изключително отговорна.

Корсис увери още веднъж и много твърдо всички присъстващи на съвещанието, че никой от враговете нямаше да успее да ги изненада през нощта.

След като и той напусна палатката, Органа се обърна към останалите:

– Сега вече можем да започнем да обсъждаме въпросите, свързани с предстоящите преговори. Аз не знам точно кога ще започнат тези преговори, но се надявам, че това ще стане още утре. Бих казал дори, че съм съвсем сигурен, че преговорите с авари и тюрки наистина ще започнат много бързо. Да! Повтарям, че най-вероятно е това да стане още утре.

– Но може би нито аварите нито тюрките са заинтересовани да започнат толкова бързо, още утре, преговорите – каза доста несмело един от присъстващите, името на когото беше Бихзад.

Веднага след като направи това изявление, той се почувства задължен да обясни на великия боила, а също и на останалите, защо прави такова предположение:

– Те знаят много добре, че ние сме много отслабени след днешния толкова злощастен ден и сигурно ще се опитат, преди да започнат каквито и да е преговори с нас, да ни нанесат още едно поражение.

Органа се усмихна доста доволно и уверено възрази:

– Съвсем сигурен съм, че едно такова предположение не отговаря на истината! Както всички присъстващи знаят, аз отговарях за отншенията ни със съседните държави, преди да започне тази толкова злополучна война. По време на войната беше извънредно трудно да продължа тази дейност, но правех все пак най-доброто, на което съм способен. Събрал съм много сведения за нашите врагове. Получената информация съдържа някои много полезни за нас данни както за аварите, така и за тюрките. И двамата ни противници, особено тюрките, са заинтересовани войната срещу нас да завърши колкото е възможно по-скоро. Враговете ни желаят много повече тази война да завърши

утре, отколкото вдругиден. Доста месеци изминаха от започването на военните действия. Когато ни нападнаха толкова неочаквано и коварно, без предварително да обявяват война, аварите и тюрките се надяваха съюзените им армии да извоюват много бързо, светкавично бързо, голяма победа, но въпреки огромното им числено превъзходство техните надежди не се сбъднаха. До днешния ден ние се защитавахме съвсем упорито, а също и много успешно. Сигурен съм, че те вече се готвеха да започнат мирни преговори, но за голямо съжаление днес им се удаде да ни нападнат много изненадващо и да ни победят.

– Тези данни са сигурно много интересни, но аз все още съвсем не разбирам защо противниците ни желаят толкова бързо да сключат някакъв мирен договор с нас – настояваше упорито Бихзад, който беше изказал своето съмнение преди малко.

– Не съм съвсем сигурен, че е необходимо да губим на това съвещание време и за това, но ще дам някои обяснения, щом ти толкова много желаеш да знаеш това – каза Органа и продължи с лека усмивка. – Тюрките желаят да се възползват от голямата заетост на персийските армии и на техния владетел Хосрой* във войната им с Римската империя и да организират няколко похода в Персия. Надяват се, че тези походи ще им донесат не само леки победи, но и огромни богатства.

Огромната изненада, която беше изписана по лицето на Бихзад, явно забавляваше, даже и в тази толкова трудна ситуация, Органа. Той се усмихна доста доволно и с голямо желание продължи да обяснява.

– Освен това аз разбрах, че те вече са получили много щедро заплащане за действията си срещу персите от римския император Хераклиус**, който в момента търпи големи поражения от армиите на Хосрой. Както вече казах, тези походи на тюрките в богатата персийска държава ще им донесат огромна плячка, но трябва да се проведат колкото

* Хосрой: *Органа реферира към персийския владетел Хосрой II (Chosroes II, 590–628), известен с дългите си и много изтощителни за персите войни с Източната Римска империя.*

** Хераклиус: *Император, родоначалник на династия, която е управлявала Източната Римска империя през периода 610–711 (с едно малко прекъсване от около десет години през периода 695–705). През неговото управление гръцкият език се е наложил окончателно като официален в империята и императорите започнали да използват също и гръцката титла василевс. В българската историческа литература обикновено се използва името Ираклий (името, използвано в тази книга, е произведено директно от латински Heraclius). Прекратил е хаоса в империята, настъпил по време на неговия предшественик Фока. Водил е дълги и успешни войни с персите и си е възвърнал провинциите Сирия, Палестина и Египет. Но в края на живота си е претърпял няколко много тежки поражения от арабите и е загубил тези три провинции.*

е възможно по-бързо, преди шахиншахът* и императорът да сключат мир. Поради тази причина тюрките искат да съберат всички свои полкове, също и корпуса, който действа срещу нас. Аварите имат подобни стремежи. И те желаят да спечелят нещо от войната между перси и римляни и това също трябва да стане, преди да бъде сключен мир. Аварите се готвят да нахълтат в европейските владения на империята и да се завърнат оттам с много богатства. Те пък са получили допълнително заплащане от персите, за да нападнат империята. Но и аварите трябва да успеят, преди да бъде сключен мир между империята и персите. Нито аварите, нито тюрките знаят кога един мирен договор между Хераклиус и Хосрой ще бъде сключен, но те разбират отлично, че надеждите им за успешни походи в империята и в държавата на персите ще станат минимални или поне много по-малки, ако такъв договор бъде сключен. Затова е необходимо да бързат. Както разбирате от това, което ви разказах, и тюрките, и аварите се надяват да спечелят много богатства в най-скоро време, ако успеят да се споразумеят, колкото е възможно по-бързо, за един сигурен и надежден мир с нас.

Боилите слушаха много внимателно. Повечето от тях не бяха запознати с тънкостите на сложната политическа и военна ситуация в региона. Това, което им разказа Органа, подейства много успокояващо на повечето от тях.

Бихзад отново имаше въпрос. Той го зададе почти веднага след като Органа приключи с обясненията си:

– Това е чудесно! Нашите шансове са много по-добри, отколкото предполагах само преди няколко минути. Но няма ли тогава да бъде най-добре само да изчакаме, докато аварите и тюрките решат, че са длъжни да започнат да изпълняват задълженията, за които са получили добро заплащане и които вероятно допълнително ще им донесат много големи печалби. Когато вземат едно такова решение, те просто ще напуснат нашите земи и ще ни оставят на спокойствие. След като направят това, ще стане възможно и ние да се оправим от огромните щети, които ни нанесоха.

Органа се усмихна още веднъж и след това уверено заяви:

– Те едва ли ще се осмелят да се оттеглят от нашите земи, без да са сключили един надежден мирен договор. Не, те в никакъв случай няма

* *Шахиншах: Владетелите на Втората Персийска империя (наричана още Сасанидска империя), както и владетелите на Първата Персийската империя (империята на Ахеменидите) и на Партската държава, са носели титлата шахиншах. Втората Персийска империя е просъществувала от 224 година до 651 година, когато окончателно пада под ударите на арабите. Шахиншах се превежда понякога на български като „цар на царете“.*

да започнат да изпълняват поетите от тях задължения, преди да са уредили напълно сметките си с нас. Техният проблем се състои в това, че ние можем да решим да се съюзим или с римляните, или с персите и да нападнем в гръб или аварите, или тюрките. Затова нашите врагове са длъжни най-напред да сключат някакво надеждно мирно споразумение с нас. Те са принудени на всяка цена да направят това, даже и ако това доведе до едно доста голямо забавяне на техните походи в персийската държава и в Римската империя.

Органа още веднъж направи пауза, за да огледа присъстващите и да разбере какъв е ефектът на това, което им каза. След това спокойно завърши обясненията си:

– Но техните владетели, хаганите* им, както ги наричат те, съвсем не желаят каквото и да е закъснение. Затова повтарям още веднъж, че преговорите ще започнат много скоро. Няма никакво съмнение в това!

След тези обяснения той млъкна, очаквайки нови възражения от Бихзад или от някой от останалите, но сега боилите мълчаха. Може би те все още не бяха напълно убедени, но въпреки това решиха да не възражават повече, защото аргументите на техния предводител бяха все пак много убедителни.

Когато констатира това, Органа реши, че трябва най-после да се заемат с най-важните проблеми.

– Много добре! Виждам, че донякъде можах и този път да ви убедя в това, че съвсем скоро преговори непременно ще има. Може би преговорите ще започнат още утре. Но сега е вече крайно време да решим кой ще преговаря с нашите врагове.

Няколко от боилите без колебание предложиха Органа да бъде българският преговарящ, но той поклати отрицателно глава и каза:

– Не, не! Това няма да е много добро решение. По-добре е даже да се каже, че това ще бъде едно съвсем лошо решение. Аз съм от рода Дуло**. През последните седемстотин или даже осемстотин го-

* Хаган: Владетелите на аварите, тюрките (а по-късно също и на хазарите) са носели титлата хаган. За известно време даже и владетелите на Киевската Рус са употребявали тази титла.

** Дуло: Името на управляващата династия в България до VIII век. Не е съвсем ясно кога тази династия е започнала да управлява страната. Напоследък някои историци твърдят, че династията Дуло е взела властта през 165 година. Това твърдение се извежда по един доста странен начин от знаменития „Списък на българските владетели“. По-вероятно е династията Дуло да е започнала да управлява България много преди 165 година, още по времето на легендите. Трябва да се отбележи също, че Дуло е и името на целия род, към който принадлежат българските владетели от тази династия.

дини България е била, както всички в тази палатка отлично знаят, непрекъснато управлявана от владетели, принадлежащи на тази династия. Да се надяваме, че и следващият наш владетел ще бъде член на този род. Но това е всъщност съвсем сигурно! Канар-тиккинът* Кубрат трябва да бъде провъзгласен за владетел, когато моят брат, тежко раненият в днешната злощастна битка кана-субиги, потегли към своята Свещена Звезда**, което ще стане, за нещастие, много скоро. Нито аварите, нито тюрките някога са обичали нашия род, защото знаят много добре, че българите винаги са се обединявали около него за отпор срещу тях. Затова ще бъде по-добре да не им даваме никакъв повод за недоволство още в самото начало на преговорите, като изпратим мен или който и да е друг човек от моя род да се договаря с тях. Те може би даже ще решат да поставят условие за отстраняване на нашия род от властта, преди да започнат сериозно да преговарят с нас.

– Аз въобще не се съмнявам в това, че те ще поставят такова условие при всички обстоятелства.

Органа погледна внимателно човека, неговото име беше Докум, който направи тази пълна с печал забележка. Докум беше член на рода Дуло и беше освен това негов много близък приятел.

– Точно от това най-много се страхувам и аз. Ще трябва да решим какво трябва да направим, ако те поставят такова условие. Но това може да бъде отложено за по-късно. Нека най-напред да изберем нашите преговарящи. Мисля, че ще бъде необходимо да изпратим двама души.

– Вие имате ли някакво предложение, Ваше Височество?

* **Канар-тиккин:** Такава е била титлата на наследника на владетеля, на наследника на кана-субиги, в Древна и Средновековна България (до приемането на християнството като официална и единствена религия в страната през IX век).

** **Свещени Звезди:** Известно е от няколко средновековни хроники, че българите са почитали слънцето, луната и звездите. От друга страна, преди приемането на християнството за единствена и официална религия на държавата няколко български владетели твърдят в запазени от това време техни надписи, че властта им е дадена от Бога. Затова някои историци стигат до извода, че старата българска религия е била монотеистична. Тук се предполага, че богът на българите, Единственият Бог, е създал своите най-висши творения, Свещеното Слънце, Свещената Луна и Свещените Звезди, както и Земята с всичко съществуващо на нея. Освен това, след смъртта на праведен човек, неговата душа отива на предопределената му собствена Свещена Звезда, където ще намери вечно блаженство и покой. Душите на грешниците са осъдени да скитат в тъмните и ледено-студени пространства между Свещените Звезди или дотогава, докато изкупят греховете си, или вечно – ако греховете им са непроситими.

Това запитване беше също направено от Докум. Органа явно беше мислил много по този въпрос. Той даде бързо и без никакво колебание своя отговор.

– Предлагам да изпратим Гостун и Вананд. Те двамата са от рода Ерми. Сега Вананд изпълнява временно длъжността кавкан и, понеже кана-субиги е на смъртно легло, фактически стои начело на държавата. Но той е все още много млад. Затова Гостун ще води преговорите. Той има много голям опит, защото е бил мой пръв заместник, ценен съветник и незаменим помощник в течение на последните четири години. Винаги е изпълнявал много старателно и с чест задълженията си. Преговорите ще бъдат трудни, но убеден съм, че Гостун и Вананд ще съумеят да се справят отлично със задачата си.

Предложението на великия боила беше прието без никакви възражения и дискусии. След като всички дадоха съгласието си, предстояше да се обсъди стратегията, която трябваше да следват двамата избраници. Органа откри също и дискусията по този проблем.

– Съвършено необходимо е да направим някои отстъпки, за да получим мир и спокойствие. Българите в западните и южните части на страната ще трябва да признаят върховенството на аварите, докато тези в източните и северните части ще трябва да признаят върховенството на тюрките. В замяна на това ще искаме никой от тях – нито аварите, нито тюрките – да не се меси в нашите вътрешни работи.

– Не можем ли да избегнем признаването на чуждо върховенство, Ваше Височество? Вие ни казахте, че и тюрките, и аварите се готвят за нови походи в чужди страни и че те искат на всяка цена да сключат мир с нас, за да си осигурят тила.

– Казах, че те са много заинтересовани да започнат преговори с нас, но това не значи, че те се стремят на всяка цена да сключат мир с нас, Бихзад. Те воюваха срещу нас в течение на много месеци и използваша много ресурси в тази война. Затова никога няма да сключат мир, ако не направим някакви отстъпки. Признаването на тяхното върховенство ще има само символично значение, напълно символично значение, при положение, че запазваме пълна вътрешна самостоятелност. На практика това признаване нищо няма да означава за нас, но то ще даде някакво оправдание на техните владетели за започването и за воденето на тази доста скъпа за тях война. От друга страна, ние претърпахме тежки загуби и се нуждаем, даже много повече от тях, от един траен мир, за да възстановим бързо и успешно разрушенията. Подчертавам, че мирът трябва да бъде траен, да бъде най-малкото петгодишен. Затова е необходимо да направим някакви отстъпки. Няма да достигнем никакъв траен мир, ако не се съгласим да пожертваме нещо.

Боилите отново започнаха да кимат енергично с глави, за да изразят одобрението на предложенията на Органа.

Самият Органа беше също много доволен. Той беше успял без много усилия да убеди боилите да приемат всичките му решения. Бяха вече решили кой щеше да води преговорите. Тактиката беше също избрана. Затова нямаше нужда да продължи съвещанието с всички боили. Сега беше необходимо да даде някои съвети само на избраните да преговарят, на Гостун и на Вананд, за някои детайли относно стратегията, която беше необходимо да следват, но това щеше да стане по-късно през нощта. Сега боилите трябваше да се пръснат из лагера и да се опитат да окуражат, поне донякъде да окуражат, падналите духом войници. Затова Органа им даде нареждане да направят точно това и ги освободи.

Всички напуснаха палатката. Органа беше наредил на Гостун да вземе Вананд и да дойде заедно с него след три часа. Надяваше се, че дотогава новият кавкан щеше да завърши работата с реорганизирането на полковете и щеше да изпрати войниците да почиват. През това време самият Органа щеше да обмисли още веднъж напътствията и съветите, които щеше да даде на Гостун и Вананд.

Точно след три часа двамата се завърнаха в палатката. Органа се усмихна приятелски на своите доверени хора и им каза:

– Напълно сигурен съм, че отлично знаете какво трябва да постигнете на преговорите. Но все пак желая да обърна вниманието ви на два много важни факта.

Органа направи малка пауза и след това започна да говори. Гостун и Вананд го слушаха внимателно.

– Първо, искам още веднъж да ви напомня, че постигането на мирно съглашение е жизнено важно за нас. Тази война се водеше през цялото време на наша територия и разрушенията в страната ни са огромни. Ние наистина се нуждаем от дълъг и траен мир, за да възстановим разрушенията, да започнем отново да произвеждаме необходимите ни стоки и да възобновим нашите търговски връзки със старите ни партньори. Затова преговорите трябва обезателно да бъдат успешни и да завършат с траен мирен договор.

– Ще направим всичко, на което сме способни, Ваше Височество – отговориха почти едновременно двамата.

– Не се съмнявам, ни най-малко не се съмнявам! Затова предложих точно вас двамата за изпълнението на тази толкова отговорна задача. Но трябва да ви предупредя и за нещо друго. Аз вече казах, че е възможно нашите противници да пожелаят да отстранят моя род, рода Дуло, от управлението на държавата. Докум даже допълни, че те не-

пременно ще направят това. Сигурен съм, че той е, за съжаление, свършено прав. Смятам даже, че е много вероятно аварите и тюрките да предложат и още едно условие, да поставят едно много по-тежко условие. Те може да поискат водачите на нашия род да бъдат изпратени в изгнание някъде извън пределите на България.

– Ние никога няма да се съгласим с едно такова искане – казаха отново хорово Вананд и Гостун.

Органа беше трогнат от готовността им да защитават неговия род, но все пак поклати отрицателно с глава:

– Точно от това се боях, скъпи приятели! Трябва да се борите много упорито дотогава, докато е възможно против това искане. Но не бива в никакъв случай да го отхвърляте, ако разберете, че това ще доведе до окончателно проваляне на преговорите. Казах ви вече, че мирът е абсолютно необходим за нас. Той е много по-необходим за нас, отколкото за нашите противници. Затова, ако аварите и тюрките гарантират правото ни на пълно вътрешно самоуправление, тогава сте длъжни да се съгласите с изпращането на първенците от рода Дуло в изгнание. Но трябва да направите това, само след като се убедите напълно, че не съществува никакъв друг изход, че не съществува абсолютно никакъв друг изход! Обещайте ми сега, че ще се съгласите с искането на враговете ни първенците на моя род да бъдат изпратени в изгнание, ако и когато разберете, че това е свършено необходимо.

Органа жертваше интересите на собствения си род, за да запази самостоятелността на народа си. Гостун и Вананд го изгледаха с уважение и обещаха без никакво колебание да изпълнят нареждането му. Но те все още имаха някакви съмнения.

Гостун поклати замислено глава и каза:

– Но кана-субиги е на смъртно легло. Неговият син Кубрат е законен наследник на владетелската титла. Според нашите древни традиции и обичаи сме длъжни незабавно, е, почти незабавно, най-много три седмици след смъртта на баща му, да го провъзгласим най-тържествено за нов кана-субиги.

– Точно така и ще направим, Гостун, точно така и ще направим. Веднага, без никакво излишно забавяне, преди да са изминали три седмици от смъртта на владетеля, ще обявим неговия син за следващ владетел.

– Но като един от водачите на рода Дуло, той ще трябва, макар че е все още малолетен, също да замине в изгнание, ако едно такова тежко условие ни бъде наложено на мирните преговори.

– И това е свършено правилно, Гостун. Кубрат ще трябва също да отиде в изгнание заедно с нас, с лидерите на моя род. За съжаление почти сигурно е, че нищо няма да успеем да направим, за да пре-

дотвратим това. Можем само да забавим малко заминаването, за да го подготвим по-добре. Затова ще поискате по време на преговорите малка отсрочка. Водачите на рода Дуло ще трябва да отидат в изгнание не веднага, а след три месеца. През това време армиите на аварите и тюрките отдавна ще са напуснали нашата страна.

Двамата боили погледнаха много недоверчиво Органа. Неговото предложение беше много изненадващо за тях. Този път Вананд зададе въпрос:

– Съвсем не ви разбирам, Ваше Височество! Да не би да предлагате след оттеглянето на вражеските армии да се откажем от изпълнението на условието за изпращане на водачите на вашия род в изгнание.

Явно беше, че никой от двамата не одобряваше тази идея. Освен това и двамата бяха учудени, че точно Органа, който през целия си живот винаги беше настоявал, че мирните договори трябва да се изпълняват много стриктно, сега като че ли предлагаше да се заобиколи едно от условията на един евентуален мирен договор. Вярно беше, че този път ставаше дума за интересите на неговия собствен род, но все пак...

Органа тъжно се усмихна, поклати отрицателно глава и след това побърза да разсее съмненията на двамата:

– Ако враговете ни поставят едно такова условие и успеят да го наложат по време на преговорите, тогава ще бъдем задължени да го изпълним. Да, скъпи приятели, ще бъдем длъжни да направим това. Никой не трябва да се съмнява в това, че ще изпълним много стриктно условията на мирното съглашение! Но ще използваме тези три месеца, за да направим нужната подготовка за едно мирно и гладко предаване на властта на следващия владетел. Ще обявим официално Кубрат за нов кана-субиги. Но тъй като той е все още много малък и няма право да управлява страната, ще изберем негов заместник, който фактически ще поеме управлението дотогава, докато кана-субиги не навърши четиринадесет години, което означава, че той ще управлява страната почти две години. Не е необходимо заместникът да е от моя род. Той ще бъде, трябва да бъде, от някакъв друг род. Няма никакво съмнение, че заместникът трябва да бъде от друг род, защото точно това ще бъде едно от условията на мирния договор, който Вие двамата вероятно ще съумеете да сключите. Затова нека да повтора: заместникът трябва обезателно да бъде от някакъв друг род. По този начин всички проблеми ще бъдат отстранени. След три месеца Кубрат и всички знатни членове на рода Дуло, заедно със семействата си и с всички свои прислужници, ще напуснат нашата страна. Това означава, че родът Дуло ще бъде фактически отстранен от властта след третия месец и че всички условия на мирния договор ще бъдат стриктно спазени. Някои допълнителни мерки ще трябва да се вземат, за да протече

тази смяна на управлението съвсем гладко, но ние ще имаме достатъчно време да обсъдим всички детайли през тези три месеца.

Когато чуха това, Вананд и Гостун се усмихнаха много доволно. Чак сега двамата бяха разбрали напълно плана на великия боила, който беше отговорен за отношенията със съседните държави и беше много опитен в такива тежки ситуации.

Според тях планът беше перфектен. Но кой щеше да бъде заместникът? Гостун без колебание зададе такъв въпрос.

– Мислили ли сте вече за това кого ще назначите за заместник на кана-субиги, Ваше Височество?

– Да, Гостун, много съм мислил по този въпрос, но аз не мога сам да реша назначаването на заместника. Ще трябва първо да изберем шестима велики боили, шестима, защото на мен сигурно няма да ми бъде разрешено да остана на моя пост. Ще трябва да се избере и ичиргу-боила. Чак след това, на съвет на кавкана, ичиргу-боила и великите боили, Вананд, когото успях да назнача, макар и само временно, за кавкан, ще предложи на съвета човека, който трябва да се избере за заместник и който ще управлява страната ни, докато Кубрат получи право лично да се заеме с тази задача. Предполагам, че този човек ще бъде одобрен от съвета.

Вечно спокойният Вананд този път не можа да се въздържи. Любопитството му беше много голямо и той нетърпеливо попита:

– Ще ни кажете ли, Ваше Височество, кого трябва да посоча за заместник?

– Да, Вананд, да! Ще ви кажа това, но само ако обещаете, че на никого няма да кажете името, което ще ви поверя след малко, преди да се проведе този толкова важен съвет. Никой не трябва прекалено рано да научи кой ще бъде този човек. Ако много хора научат за това, тази информация може да попадне и у нашите врагове. Бих даже казал, че това неминуемо ще се случи. Съвсем сигурно е, че последствията от преждевременното разкриване на нашия план ще бъдат ужасни! Аварите и тюрките не бива в никакъв случай да научат кого съм предложил за заместник.

Вананд и Гостун веднага най-гържествено обещаха да пазят строго тайната.

Тогава Органа се усмихна широко и бавно произнесе едно име, което никой от двамата не очакваше:

– Човекът, когото аз предлагам за заместник е Гостун*. И ти Вананд ще трябва да положиш големи усилия точно той да бъде непременно избран!

* Гостун: Според знаменития „Списък на българските владетели“ Гостун наистина е управлявал България като заместник в продължение на около две години.